

Ob zaključku letnika objavljamo v počastitev štiridesete obletnice ustanovitve KPJ tretji članek, ki pa ima sumaren in načelen značaj.

Uredništvo

OB ŠTIRIDESETLETNICI USTANOVITVE KPJ

J. V.

Štiri desetletja delavskega gibanja jugoslovanskih narodov pomenijo izreden preskok v družbenem razvoju. Ljudstvo si je izbojevalo svobodo in v uresničevanju tisočletnih teženj samo prevzelo skrb za svojo usodo. Na trdnih gospodarskih temeljih se dviga mogočna konstrukcija nove socialistične družbene skupnosti, ki kaže podobo novega življenja.

Osnovno gibalno družbenega razvoja so proizvodilne sile in vsa družbena gibanja so v funkcionalni odvisnosti od njih, delavski razred pa je nosilec tehnične in gospodarskega napredka. Pripada mu odločilna vloga pri snovanju odnosov med ljudmi in graditvi življenja. Njegovi interesi so interesi vseh delovnih ljudi in so kažipot k napredku. Toda delavski razred se mora sprostiti spon in osvoboditi izkoriščevalcev in tlačiteljev. Zato je delavsko gibanje organizirana borba, ki jo vodi zavestna sila. Od njene moči, revolucionarnega značaja njenega programa, odločnosti in doslednosti njene akcije je odvisno, kakšne uspehe doseže delavski razred v svojem boju. Jugoslovanski narodi imajo tak revolucionaren delavski razred. Njegova avantgardna sila, komunistična partija, proslavlja štiridesetletni jubilej borbe. To je več kot jubilej. To je pregled prehojene poti, veličastne preobrazbe, spomin na žrtve in čvrsta odločenost nadaljevati delo po začetni poti.

Komunistična partija Jugoslavije se je dve desetletji v najtežjih pogojih, postavljena izven zakona, toda nikoli odtrgana od ljudstva, borila za njegove pravice, krepila svoje vrste, izgrajevala kadre in se usposabljalna za odločilne akcije. V času velike preizkušnje za naše narode, ob vdoru fašistov v našo domovino, je partija, zvesta svojemu ljudstvu, bila edina politična sila, ki je ljudstvu pokazala pravo pot borbe, ki je bila sposobna prevzeti vodstvo in katere člani so šli prvi v akcijo. Z geslom tega boja »Za

novi demokratično Jugoslavijo« se je začela revolucija, ki je osvobodila domovino ne le napadalcev, ampak je tudi do temeljev odpravila izkoriščevalski sistem, sprostila ustvarjalne sile ljudstva in v kratkem obdobju dvignila Jugoslavijo med gospodarsko razvitejše dežele.

Kateri pogoji so omogočili Komunistični partiji Jugoslavije, da je mogla tako uspešno voditi revolucijo? To je lahko dosegla le zdrava marksistična partija s sposobnim vodstvom, ki si je znala pridobiti zaupanje ljudstva in ohraniti njegovo enotnost. Kako neizmerno je bilo to zaupanje, kažejo izredni napor, ki jih je vlagalo ljudstvo v obnovo in izgradnjo, s čimer se je usmerilo k pospešenemu uresničenju osnovnih nalog in je odločno odgovorilo na poskuse Informbiroja in drugih sil, da preprečijo graditev nove države.

Komunistična partija oziroma Zveza komunistov Jugoslavije je sposobna samostojno usmerjati naš družbeni razvoj. Marksistična analiza posebnih pogojev nakazuje tudi svojstveno pot samega razvoja, tako na področju gospodarskega kakor družbenega življenja. Nove izkušnje so odpirale tudi nadaljnje razvijanje marksistične misli, zlasti na področju zasnove socialistične družbene ureditve, razvijanja sistema neposredne demokracije in ekonomike. Poleg osnovnih pravic, ki so jih pridobili delovni ljudje, in ureditve življenja moramo poudariti predvsem razvoj delavskega in družbenega samoupravljanja — delavske svete, organizacijo komun in stanovanjskih skupnosti, družbeno upravljanje v javnih službah, na področju prosvete in kulturnega življenja, posebno pa skrb za zdravo rast mlade generacije. Program Zveze komunistov Jugoslavije povzema vse te bogate izkušnje in odpira resnično perspektivo za zgraditev socialistične družbe.

Spremembe in uspehi so vidni na številnih področjih in na vsakem koraku. Nastalo je

na tisoče novih podjetij, zgradila so se številna nova naselja in mestne četrti, pokrajino povezujejo nove komunikacije, podoba površja spreminjajo meliorirana polja in umetna jezera hidrocentral. Močno se je spremenila struktura prebivalstva in z njo način življenja ter navade ljudi. Preobraža se sistem izobraževanja in dobili smo nove znanstvene ustanove. Vse to se razvija tako dinamično in s takim tempom, da se nenehno sproščajo nove ustvarjalne sile in postavljajo pred družbene potencialne možnosti nove zahteve.

Zgodovinska znanost se zato močnejše orientira k novemu času, k obdobju teh štirih desetletij boja Komunistične partije Jugoslavije in razvoja delavskega gibanja nasploh. Pred njo niso samo nova obdobja in področja proučevanja. Potrebno se je boriti za dosledno uveljavljanje znanstvenega dialektičnega in materialističnega lotevanja problemov in tudi za ustrezno prenašanje znanja. Razvijati je treba nove delovne metode, pridobivati in usposabljeni nove kadre. Pouk

družbenih ved dobiva večji poudarek v vseh vrstah šol. Družbeni razvoj celo terja posebne šole za družbene vede, katerih sistem se razvija še zlasti z vsemi stopnjami političnih šol, ki dobivajo v sistemu izobraževanja odraslih ugledno mesto. Podpirati je treba razvoj znanstvenih in strokovnih ustanov od univerze do lokalnih muzejev ljudske revolucije in organizirane skrbi za ohranitev spomenikov te veličastne borbe.

Zveza komunistov Jugoslavije tudi na tem področju neposredno prispeva z aktivnostjo svojih kadrov, z razvijanjem znanstvenega dela in ustreznih ustanov. Ustanovljen je Inštitut za zgodovino delavskega gibanja na Slovenskem, na terenu pa se odvija široka akcija ne samo v zvezi s proslavljanjem jubileja, ob katerem se je brez dvoma obogatila ta akcija, temveč tudi za sistematično delo. V to akcijo se vključujejo borci, šole, strokovne ustanove in družbene organizacije, posebno pa še Zveza borcev NOB. Zato si tudi na tem področju lahko obetamo nove uspehe in hitrejši napredek.

PRAVNI STATUS TUJCEV V UREDBAH PIRANSKIH STATUTOV

MIROSLAV PAHOR

Veliki svet mesta Pirana se je sestel 6. aprila 1549. Kaže, da je po dolgi razpravi izglasoval uredbo o prepovedi tujcem, ki niso bili družabniki piranskih meščanov ali prebivalcev mesta, da bi obdelovali piranska občinska polja ali zemljišča na področju savudrijskega Krasa in Kaštela. Pravimo, po dolgi razpravi, ker je priprava na uredbo, ki jo vsebuje LXXIII. poglavje knjige popravkov¹ neobičajno dolga. V predgovoru ali pripravi na razne uredbe so svetniki navadno nakazali, zakaj je bila ta ali ona uredba potrebna, zakaj se to ali ono poglavje statusov popravlja ali ukinja, zakaj se v neki zakon vnašajo nova določila. Skoraj ni člena v statutih mesta Pirana, ki ne bi imel na začetku naznačen namen določila, ki sledi. Navadno so take oznake cilja zelo kratke: »Ker hočemo, da bi meščani živeli v miru...«, »Ker hočemo pomagati porokom...«, »Ker prepovedujemo tujcem, da bi garantirali za desetine...«, »Da bi bile desetine plačane po ukazih...«, taki so v glavnem predgovori posameznih členov statutov. V eni ali dveh vrstah povedo, kakšen je cilj uredbe, zakona, ukaza itd. Včasih pa zadostuje tudi ena sama beseda. Predgovoru navadno sledi ena od besed: Volumus, statuimus, mandamus, affirmamus, vadit pars ali l'andara parte ali kaj podobnega. V našem primeru pa je pred-

govor k novemu zakonu, kot rečeno, neobičajno dolg. Po drugi strani se zakoni Knjige popravkov mnogokrat sklicujejo na prej izdane zakone, uredbe ali ukaze, ki jih vsebujejo ali knjige statutov ali pa tudi Knjiga popravkov in ki obravnavajo in — kar je važno — potrjujejo ali spreminjajo (to zelo redko) — prejšnje zakone ali ukaze. V našem primeru pa imamo opravka z zakonom, kjer se Veliki svet sklicuje na zakon popolnoma nasprotno vsebine.

Da bi bilo jasno, za kaj gre, naj na kratko navedemo vsebino omenjenega uvoda. Veliki svet, pravijo mestni očetje, je že druge krati sklepal, da se tujcem ne dovolijo obdelovati občinska zemljišča te občine razen v primeru, če so rečeni tuji družabniki nekaterih naših meščanov. Iz tega uvoda je tudi razvidno, da so družabniki tuji delali na spolovino, kar pomeni, da so družabniku meščanu odrajtovali polovico pridelka, polovico pa obdržali sami. Toda, pravi dalje zakon, vemo, da je po evangelijskih svarilih pošteno, pravično in pametno, da se naj ne dovoli jemati kruh iz ust lastnih otrok, da bi ga dajali drugim. A ko je zakon sprejet, vemo tudi, da se kmalu najde zvižaja, ki ga prento. Zato so se nekateri zamislili in z lahkoto našli način, da so varali statut v njegovih (pravičnih) namenih. Seveda je tako